PERSPEKTIV / INSPIRATION / DYBDE

global økologi

DET ØKOLOGISKE RÅDS MAGASIN

for et bæredygtigt samfund

SOMMER 2017

FOKUS

FISKERNES BLÅ HYLDE

Fra havbunden til vandoverfladen, i fisk og muslinger og langs strande og kyster. Danske fiskere har forureningen tæt på, når de arbejder ude på havet

Side 7

GRØN GEJST PÅ HØJSKOLER

Klimabevidste unge higer efter at få jord mellem fingrene.

Side 6

PORTRÆT AF EN EUROPÆER

Vejen til et bæredygtigt landbrug går via små bønder, aktivisme og EU.

Side 14

'BLODKUL' I MODVIND

Energiselskaber lægger pres på miner i Colombia.

Side 18

LEDER

Billig strøm er gift for klimaet

AF **CHRISTIAN EGE**
SEKRETARIATSLEDER, DET ØKOLOGISKE RÅD

I denne tid, hvor præsident Trump prøver at bombe USA's klimapolitik tilbage, er det ekstra vigtigt, at resten af verden står sammen og øger sine ambitioner. Vi når kun målene, hvis vi satser på *både* energibesparelser og vedvarende energi. Desværre arbejder både regeringen og store dele af erhvervslivet på at bremse det første.

I november indgik et flertal en aftale om at afskaffe PSO'en frem mod 2020. PSO er et afgiftslignende beløb, som lægges på elprisen, og som finansierer udbygning af vedvarende energi. Afskaffelsen får elforbruget til at stige betydeligt. Og nu agiterer regeringen for at sænke eller helt fjerne elafgiften. Påskuddet er, at man vil fremme varmepumper og elbiler. Det sidste støtter vi i Det Økologiske Råd, men det skal gøres målrettet. Og i en overskuelig fremtid vil varmepumper og elbiler kun stå for en ganske lille del af elforbruget. Men ved at gøre el generelt billigere lægger man blot gift ud for fremtidige elbesparelser. Hvor mange mennesker vil betale ekstra for elbesparende apparater, hvis strømmen er billig?

GUF FOR GIGANTER

Hertil kommer, at Danmark tiltrækker gigantiske datacentre – Apple, Facebook og Google. Alene de to første vil få det samlede danske elforbrug til at stige med cirka 10 procent. Det er fint at få disse datacentre til Danmark, men kun hvis vi kan forsyne dem med vedvarende energi. For med regeringens initiativer, som hver for sig øger det samlede elforbrug, får udbygningen med vindmøller og anden vedvarende energi svært ved at følge med. Vi oplever i disse år allerede, at udviklingen vender, så vores CO_2-udslip nu stiger igen.

Den nuværende regering har slækket på ambitionerne. Det lykkedes S, R og SF at redde de kystnære møller ved at gå med i PSO-forliget. Men hvis man fortsætter med at stimulere til øget elforbrug, vil det kræve en langt større brugen af fossile brændstoffer igen. Ellers stiger brugen af fossile brændstoffer igen.

Da R og SF gik med i PSO-forliget, sørgede de for, at der blev afsat cirka 400 millioner kroner over fire år til klimatiltag, som skal modvirke den skadelige effekt af PSO-afskaffelsen. Nu er pengene fordelt for de første to år. De fleste går til at fremme varmepumper i fjernvarmesystemer. Det er fint. Herudover er der på Det Økologiske Råds forslag blevet afsat 8 millioner kroner til storskalaforsøg med et 'grønt bioraffinaderi', hvor man trækker protein ud af græs, til dyrefoder. Det skal erstatte soja, som produceres med store skader på klima og miljø til følge i Sydamerika. Restprodukter fra grøn bioraffinering bruges til biogas og nedmuldes som jordforbedring. Det vil øge kulstoflagringen og dermed forbedre klimaet. De 8 millioner er et lille skridt, men det har store perspektiver på længere sigt – både med hensyn til at erstatte sojaimport og at dyrke mere græs, som øger kulstoflagringen i jorden. ■

FREMTIDENS MILJØ SKABES I DAG

Miljøorganisationen Det Økologiske Råd arbejder med en bred palet af emner som plastikforurening, skadelige kemikalier, luftforurening, landbrug samt energi- og klimapolitik. Vi går politisk til værks bag kulisserne på Christiansborg og i Bruxelles for at skubbe til omstillingen af samfundet. Og så leverer vi viden til dig, så du bedre kan træffe bæredygtige valg i dagligdagen.

Samtidig er vi en medlemsorganisation, der har hårdt brug for medlemmer for at skubbe samfundet i en grønnere retning. Så tak for din støtte. **Det gør en verden til forskel.**

FRA DET ØKOLOGISKE RÅD

NYT

EU

SKADELIGE KEMIKALIER SNIGER SIG IND

EU-reglerne er for slappe, når det kommer til skadelige kemikalier i produkter, der bliver importeret fra lande uden for EU. Det arbejder vi for at ændre. Både miljøorganisationer og erhverv er interesserede i at få strammet op på de regler, som kan true miljø og sundhed og konkurrenceevnen for virksomheder inden for EU. Asger Bolwig har som vores kemikaliepraktikant skrevet et notat om problemet og mulige løsninger (se www.ecocouncil.dk), og den 13. juni holdt vi et debatmøde i København med oplæg fra Miljøstyrelsen, Plastindustrien, Forbrugerrådet og DØR. ■

FOLKEMØDE

GODE DEBATTER PÅ BORNHOLM

Erhverv, miljøfolk og forskere debatterede livligt til vores arrangementer på Folkemødet på Bornholm. Emnerne var 'Biogassens mange ansigter' og 'Kan træpiller være bæredygtige?' I alt var vi seks medarbejdere af sted, som også deltog i debatter inden for energi- og transportområdet og som led i vores Velux-støttede projekt 'Plastfrit hav'. ■

ENERGIAFTALE

BUD PÅ FREMTIDENS ENERGIPOLITIK

Regeringen laver et udspil til en ny energipolitisk aftale her til efteråret. Vi lagde op til debat på et møde i april i anledningen af vores generalforsamling. Per Heiselberg, medlem af Energikommissionen, Peter Birch-Sørensen fra Klimarådet, Brian Vad Mathiesen fra AAU og vores egen klimaekspert Søren Dyck-Madsen var med. Professor Stiig Markager fra AU blev valgt ind i vores bestyrelse, som nu har 14 medlemmer. ■

global økologi

ABONNEMENT
Bliv medlem, eller tegn et abonnement her: ecocouncil.dk

Kontingent: 345 kroner eller 195 kr. per år for studerende, ledige og pensionister.

UDGIVER
Det Økologiske Råd – din miljøorganisation, der arbejder for at skabe et bæredygtigt samfund.

Kompagnistræde 22, 3. sal
1208 København K

Tlf: 3315 0977
Mail: info@ecocouncil.dk
web: www.ecocouncil.dk

ANSVARSHAVENDE
Christian Ege

REDAKTØR
Helene Chéret,
redaktion@ecocouncil.dk

GRUNDDESIGN OG LAYOUT
Birgitte Fjord / FJORD : Visuel kommunikation

RESEARCH OG FEEDBACK
Hanna Lise Simonsen

TRYKKERI
KLS PurePrint A/S er Cradle-to-Cradle-certificeret. Global Økologi er dermed 100 pct. bæredygtigt og indeholder ikke skadelige kemikalier eller tærer på jordens ressourcer. Når papiret bliver nedbrudt, indgår det i naturens eget kredsløb. Magasinet er trykt på 150/120g PurePrint.

DETTE NUMMER
Nr. 1. 2017. Årgang 24
Udgivet 29. juni 2017.

ISSN 0909-1912 (trykt)
ISSN 2445-8163 (elektronisk)

ANNONCESALG
info@ecocouncil.dk /
Tlf. 3315 0977

LÆS MERE OM GLOBAL ØKOLOGI
www.ecocouncil.dk

FORSIDEFOTO
Boogich / iStock

Savner du flere nyheder om klima og miljø? Så følg os på

og Twitter, og tilmeld dig vores nyhedsbrev på: www.ecocouncil.dk

SILVER
PurePrint® by KLS
Produceret 100 % bæredygtigt af KLS PurePrint A/S

No. 001
KLIMA-NEUTRAL TRYKSAG

MIX
Papir fra ansvarlige kilder
FSC® C022933

PLASTIK FOKUS

Indhold

sommer 2017

7 Havet og plastikken
Fiskere, miljøfolk og frivillige rydder op i havet og på kysterne. Imens fortsætter plastikforureningen fra land.

12
Biler, palmeolie og landgrabbing
Biobrændstofferne i vores diesel belaster klimaet og fordriver folk fra deres jord.

21
Grønne kulturnoter
Savner du inspiration til ferien? Vi bringer nyt om bøger, film, udstillinger og meget andet.

4 Grønne guerillaer i Jyderup
6 Højskoler vil engagere sig
7 Livet på havet med plastik
9 Norden rydder op
11 Fanget i vaner og mønstre
12 Palmeolie i din bil skader mere end den gavner
14 En europæers kamp for de små bønder
18 Pres på colombianske kulminer
20 To danske kommuner fortsætter med 'blodkul'
21 Kulturnyt
22 Spænding om efterårets energiforlig
24 Plastikfesten er forbi

FOTOS: JOAN ANETTE KARLSEN / © TRANSPORT & ENVIRONMENT / AROS

Velkommen til det nye Global Økologi!

Så er det her: Det Økologiske Råds redesignede magasin om klima om miljø. Vi har glædet os til at præsentere magasinet, som fletter historier og billeder sammen og fører jer gennem reportager, analyser, portrætter, baggrund og debat. Alt sammen for at give indspark til, hvordan vi skaber et bæredygtigt samfund – med perspektiv, inspiration og dybde.

I dette sommernummer dykker vi ned mellem plastikposer og andet affald i de danske farvande, får indblik i en fransk aktivists tanker om landbruget i Europa og følger op på energiselskabernes køb af 'blodkul' i Colombia. På side 21 kan du hente idéer til, hvor du ellers kan gå på opdagelse, og på bagsiden får du en skarp kommentar med på vejen.

God læselyst og god sommer!

Helene Chéret og Birgitte Fjord

HÆNDERNE TILBAGE I JORDEN

Veluddannede og klimabevidste unge slipper frustrationerne på Jyderup Højskole. Her får de stillet behovet for at rode i jorden og se planterne gro

Elevernes bed med krydderier og forårsløg anlagt efter permakultur-principper. I permakultur tænker man etik, bæredygtighed, sund livsstil og regenerering af jordens ressourcer sammen. Læs mere på permakultur-danmark.dk

AF **HELENE CHÉRET**

Lyden af motorsav udenfor bekymrer eleverne i frokoststuen på Jyderup Højskole. Kommunens folk er ved at fælde træer og grene klos op ad skolens nye bed. Efter en kort snak om dagens arbejdsopgaver med underviser Nana Alsted, træder de unge på Grøn Guerilla-linjen ud af det gamle slot Sølyst og ud i solen. Forårskurset rækker over 12 uger og består af undervisning i politik, aktivisme, permakultur og arbejde i haven. Da eleverne ser, at bedene ikke har lidt stor skade, fortsætter de med at plante forårsløg, fordele kompost og vande jorden.

Astrid Nielsen og Jakob Jensen er ved at bore huller i et stykke træ. De laver et bi-hotel til forskellige arter af vilde bier, som har slået sig ned i bedene. Det gavner biodiversiteten – og skåner hænderne.

”Det er lidt træls at stikke hænderne ned i et bi-bo, når vi arbejder i bedene. Så vi håber, de kan lokkes herover,” siger Astrid Nielsen.

MENS POLITIKERNE SNAKKER

Astrid Nielsen er 20 år og tager et sabbatår, inden hun starter på religionsvidenskab til sommer. Hun har ikke planer om at blive aktivist og arbejde politisk, men på det personlige plan savner hun forandring.

”Det føles så besværligt at gøre en forskel. Jeg vil gerne leve grønnere, men hvordan? Her på skolen får vi helt konkrete idéer og prøver dem af. Det bliver meget mere simpelt end det abstrakte grønnere liv,” siger hun.

Jakob Jensen på 21 år har det lidt på samme måde.

”Derhjemme bliver jeg lidt klimadeprimeret, når jeg ikke laver noget håndgribeligt og hører politikerne snakke og snakke. Her bliver jeg i bedre humør. For nogle uger siden var vi på Orø, for at se hvordan en person lever hele sit liv på permakultur-principper. Det er fedt at se, at det kan lade sig gøre.”

Han valgte Grøn Guerilla på grund af kombinationen af politik og praktisk arbejde. Han er medlem af Socialistisk Ungdomsfront og regner med at starte på statskundskab senere på året.

Da skolen oprettede linjen for to år siden, havde Nana Alsted en enkelt elev. På dette hold er de ni. Mange af eleverne har en stor viden om klima- og miljøproblemer, men føler sig magtesløse.

”De kommer med en lettere klimadepression og en apati. Så vi skal give dem en fornemmelse af, at det nytter at handle, og at vi særligt gennem fællesskaber kan rykke og skabe løsninger. Selv om det kan virke småt med køkkenhave, kompost og bi-hoteller, så forbinder vi det til de store politiske kampe og systemer og giver handlemuligheder,” siger hun.

EN OMVENDT GRUNDTVIG

Jyderup Højskole er med i et netværk, der arbejder med bæredygtighed. Flere skoler har især succes med kurser i køkkenhave eller at bygge et hus.

”Vi kan se over hele linjen, at det praktiske virkelig batter. Der en craving blandt veluddannede og superinformerede unge efter at få lov til at bruge hænderne. Rækken af intellektuelle foredrag og workshops er endeløs, men der er ikke mange steder, hvor du bliver stimuleret praktisk,” siger hun og fortsætter: ”Så vi er i gang med en omvendt Grundtvig.”

Hun citerer Sten Møller, en af stifterne af økolandsbyen Friland på Djursland, som blandt andet har udtalt i Information, at de unge er sprængfyldt med information, men har ingen praktisk erfaring, og at det kan blive højskolernes rolle at give dem det. Nana Alsted er enig.

”De unge skal ud i jorden igen, så de kan forholde sig til fødevarer, landbrug og naturressourcer. Tidligere tog højskolerne en uuddannet, men praktisk begavet landbefolkning og gav dem dannelse og forståelse for åndslivet. Nu tager vi en meget dannet men udpræget upraktisk begavet ungdom og giver dem en natur-, praktisk og jordnær dannelse.”

Fødevarer og bæredygtighed optager generelt de unge, som undrer sig og er kritiske, også over for højskolernes drift.

”At have en gammel skole med et oliefyr, der vælter energi ud over det hele og serverer konventionelt svinekød, det går bare ikke i dag. Det er unaturligt for de unge,” siger Nana Alsted, der indrømmer, at Jyderup Højskole ikke er et dydseksempel, men de arbejder på at mindske affald og indføre mere økologi.

Astrid Nielsen og Jakob Jensen tænker ofte over, hvor maden kommer fra.

”Jeg føler mig fremmedgjort i forhold til produktionen, fordi vi har indrettet vores samfund sådan, at vi bare går ind i et indkøbscenter. I stedet skal man nytænke det og købe direkte fra gårdene i stedet for hos mellemleddet. Så kan man også sikre sig, at kravene til økologi er i orden. Det kan jeg ikke, hvis jeg køber økologiske varer fra Polen,” siger Jakob Jensen.

Når eleverne går en hel dag i haven med udsigt til skov og sø, så virker tanken om et hus på landet, lidt jord og selvforsyning mere og mere tiltalende. Også selv om flere af dem ønsker at studere i byen de næste fem til seks år.

”Jeg tror, det kommer til at vende, det med at alle unge vil bo i byerne. I hvert fald er vi mange her, der på sigt gerne vil på landet og måske have noget jord, hvis det kan lade sig gøre. Og det er jo egentligt ret simpelt. Jeg vil gerne kunne gå ud i min have og plukke, hvad jeg skal bruge til et måltid. I stedet for at gå i brugsen, hvor jeg ikke kan gennemskue, hvad jeg handler,” siger Astrid Nielsen.

BANGE FOR FIASKO

I løbet af formiddagen tager flere bede form, og forårsløgene rejser sig fra den mørke fugtige jord. En guitar og kaffe bliver taget frem, og snak, latter og musik flyder sammen.

Men ikke alle dage er lige så idylliske. Nana Alsted forklarer, at de unge udfører opgaver uden meget forberedelse. Og som sociolog er hun ikke selv uddannet i at undervise i bæredygtighed og havebrug. Hun sætter nogle rammer og opgaver, men har ikke svarene. Så især i starten af et forløb tøver eleverne med at gå i gang, fordi de risikerer, at projektet ikke bliver perfekt. De forventer at få et grundigt kursus inden. De vil ikke være en fiasko.

”I dag skal man være ekspert, godt forberedt og have en klar plan, inden man går i gang. Og den fortælling vil jeg gerne pille ved. For i virkeligheden har vi brug for kompetencer til at turde handle i uvished, når det kommer til den store omstilling af samfundet. Vi ved ikke, om det lykkes, men vi bliver nødt til at prøve,” siger hun.

For Astrid Nielsen gør fælleskabet en stor forskel.

”Det er begrænset, hvad man kan gøre alene. Når man er ni til at lave en have, er det lettere at tage sig sammen. Vi går en hel dag udenfor, og så har vi pludselig skabt et bed og et bi-hotel,” siger hun og går med de andre til frokost inde i slotsbygningen.

På græsset står et lyst stykke træ med en række huller i forskellige dybder, parat til at blive indtaget af de vilde bier. ■

> *Jeg tror det kommer til at vende, det med at alle unge vil bo i byerne*
>
> Astrid Nielsen, elev

Årstiderne dikterer, hvad højskoleeleverne kan give sig i kast med. Om foråret anlægger de have og dyrker krydderurter, mens de om vinteren bygger vindmøller og tager på overlevelsestur i svenske skove. Det skaber en bevidsthed om, at mennesket er dybt afhængig af naturen og ressourcerne, mener underviser Nana Alsted.

FOTOS: HELENE CHÉRET

GRØN GUERILLA

Grøn Guerilla på Jyderup Højskole på Vestsjælland kobler teori, politik, aktivisme, udflugter og jord mellem hænderne.

Linjen blev oprettet i 2015 i samarbejde med miljøbevægelsen NOAH.

GRØN GEJST OVER HØJSKOLERNE

Interessen for bæredygtighed spirer i højskolemiljøet, og det tager Folkehøjskolernes Forening fat i med en ny strategi. Samtidig er der behov for selvransagelse, siger koordinator hos foreningen Rasmus Vincentz

AF **HELENE CHÉRET**

> *...En del skoler er meget orienterede mod oplevelser og rejser til udlandet og viderefører en adfærd, som belaster miljø og klima*
>
> Rasmus Vincentz, bæredygtighedskoordinator

For var de kun få ensomme ulve rundtom i landet. Nu arrangerer flere og flere højskoler temadage, temauger, morgensamlinger og linjefag om bæredygtighed. De tager fat i emner som økologi, permakultur, vedvarende energi og klimapolitik, og de omlægger skolernes drift i grøn retning. Bæredygtighedskoordinator hos Folkehøjskolernes Forening Rasmus Vincentz er imponeret over udviklingen.

"Tidligere var et par enkelte skoler alene om at satse på bæredygtighed og forsøgte i flere år forgæves at råbe de andre op. Men pludselig tager det fart."

I 2015 går tre højskoler sammen for at udveksle erfaringer og fremme bæredygtighed i højskolemiljøet. Det vælger Folkehøjskolernes Forening at bakke op om. Med midler fra Kulturstyrelsen ansætter de Rasmus Vincentz som koordinator. Når netværket arrangerer todagesseminarer om emnet, deltager repræsentanter fra 20-30 forskellige højskoler for at få inspiration til, hvordan klima og miljø kan blive en del af kursusforløb og hverdag.

SE PÅ ADFÆRD OG DRIFT

Rasmus Vincentz glæder sig over, at Folkehøjskolernes Forening i maj valgte at skrive bæredygtighed ind i sin nye strategi for de næste fem år:

'... højskolerne må være forpligtet til at uddanne og danne elever, så de kan agere i forhold til de mange dilemmaer og tvivlsspørgsmål, der opstår, når man gerne vil gøre sit bedste for en mere bæredygtig verden.'

På sin vis arbejder landets 68 højskoler allerede med bæredygtighed, når de danner eleverne ved at give perspektiv, nærvær og fælleskab. Men skolerne skal også se nærmere på drift og fag. En ting er de mange gamle bygninger, som trænger til energitjek, noget andet er adfærden.

"En del højskoler er meget orienterede mod oplevelser og rejser til udlandet og viderefører en adfærd, som belaster miljø og klima. Så vi har brug for en selvransagelse, så vi kan finde ud af, hvad højskolernes rolle i den grønne omstilling skal være. Det indgår også af foreningens nye strategi," siger Rasmus Vincentz.

PARAT TIL AT BLANDE SIG

At skolerne begynder at interessere sig for bæredygtighed, hænger blandt andet sammen med, at eleverne efterspørger det. De kender til udfordringerne med grøn omstilling fra skole- og gymnasietiden, er bekymrede for fremtidens klima og miljø og mener, at højskolerne skal forholde sig til det. Samtidig er det ifølge Rasmus Vincentz først nu, at højskolerne er parate til at prøve nye ting af. Efter en nedgangsperiode i 1990'erne og 2000'erne, hvor de var meget optagede af overhovedet at få elever og overleve, så er elevtallet stigende igen, og de har i dag mere overskud til at samarbejde skolerne imellem og engagere sig mere i samfundet igen. Og engagementet er vigtigt.

"Selv om det også kan være en vigtig del af det praktiske og pædagogiske, kan højskolerne ikke nøjes med at etablere en køkkenhave. Vi skal også ud og blande os, samarbejde med lokalsamfundet og virksomheder og debattere med politikerne. Højskolerne er en unik institution med et stort potentiale, fordi vi ikke er bundet op på pensum og eksamener. Her kan vi skabe laboratorier for grøn omstilling og afprøve idéer."

Det gælder om at gribe de unges gejst for det grønne.

"Generelt er unge med på at afprøve nye måder at gøre tingene på. Men det kan nogle gange være svært for de unge at prioritere det, der ligger ud over samfundets krav om, at den enkelte skal skabe sig en karriere. Så man skal arbejde for at få de grønne visioner frem. Men det er netop vores opgave," siger han.

Til efteråret afholder Folkehøjskolernes Forening en konference om bæredygtighed og dannelse for alle med interesse for skole, pædagogik og uddannelse.

Se mere på ffd.dk

PLASTIK FOKUS

NÅR DEN BLÅ HYLDE SLÅR REVNER

Fiskerne på havet har plastikforureningen på nært hold. De får plastikaffald i nettene, ser det flyde rundt i vandet og tager det med ind på land. Imens nager uvisheden om, hvad plastikplagen kan betyde for vores sundhed og på sigt for fiskeriet

AF **HELENE CHÉRET**

Simon Ditlev Nielsen er lige kommet hjem efter en uge på havet. Han er forholdsvis ung i fiskerfaget med to et halvt års erfaring og sejler fra Thyborøn Havn med fiskekutteren Jette Christine. Holdet på skibet fisker især efter industrifiskene tobis og brisling, som bruges til fiskeolie. Når de hiver trawlet op, opdager de typisk plastikposer og sorte sække i fangsten.

"Vi er en slags si i havet. Hvis skibet kommer forbi noget skrald, der flyder i vandet, så kommer det med. Vi er meget opmærksomme på plastik og jern. Og hvis vi har en lærling med, som pludselig smider noget over bord, så stopper vi ham," siger Simon Ditlev Nielsen.

Opfattelsen af havet som en stor og blå masse, der absorberer og sletter alle spor, er ved at slå revner, også i fiskermiljøet.

"Man kunne måske tro, at fiskere bare smed alt ud, fordi ingen rigtig kan holde øje ude på havet. Men det oplever jeg slet ikke. Før i tiden blev meget sikkert kastet ud igen. Men i dag tror jeg, at alle tager affaldet med ind af hensyn til miljøet og fremtidens fiskeri, også selv om det ikke er et problem for fiskeriet nu. Vi er bekymrede for fremtiden og vores børn," siger han.

Ifølge dansk lov skal alt det affald, de finder i nettene og på skibet, med ind på land, og havnene skal tage imod skraldet. Thyborøn Havn er en af landets største med 4.500 landinger om året. Havnen har ingen opgørelse over, hvor meget affald fiskerne finder i havet, for produktionsaffald og opfisket marint affald bliver smidt i samme containere på havnen. I alt bliver det til 551 ton affald om året.

Hverken brancheforeningen Danske Havne eller Miljøstyrelsen har en oversigt over, hvor meget affald fiskerne på landsplan tager med ind på land.

Plastikforurening af verdenshavene gør indtryk på Simon Ditlev Nielsen, og derfor samler han skrald op, når han ser det i naturen.

DEN BLÅ HYLDE.
Et udtryk, som fiskere og sejlere bruger om havet. Læg det på den blå hylde betyder 'smid det ud over siden'

GUMMIHANDSKER OVER BORD

I den anden ende af landet midt i Østersøen på Bornholm mærker Thomas Thomsen en ændring i miljøet. Han har fisket i 30 år, mest efter torsk, og er formand for Bornholm og Christiansøs Fiskeriforening.

"Den nye generation af fiskere i dag ser ikke havet som en losseplads, som mange gjorde tidligere. De er generelt gode til at tage skraldet med ind på land. Og det er også havnenes fortjeneste, for du ser ikke en havn i dag uden en container. Sådan var det ikke for 30 år siden," siger han.

Alligevel er der plads til forbedringer.

"En sjælden gang imellem ser jeg en gummihandske i vandet, som en fisker må have smidt over bord, da han skulle skifte til nye. Så der er nok stadig nogle

FOTO: 7000-ISTOCK / PRIVAT

Indimellem ryger gummihandsker og andre fiskeredskaber over bord.

enkelte, der skal lære at rydde op," siger Thomas Thomsen, der ofte minder fiskerne om at tage skraldeposer med på skibene.

Når han er på havet, er det værst i de fragtruter, hvor skibe sejler fra én havn til en anden hen over Østersøen. Her flyder plastikposer, plastik-emballage og meget andet affald.

"Der ryger ting og sager på den blå hylde. Men skibene skal ikke have skylden alene, for en gang imellem flyver poser og andet affald jo også til havs fra land," siger han.

Og det meste plastik i havet, 70-80 procent, kommer fra land. Plastikken er enten tabt, blæst ud eller udledt via vandløb og spildevand. Resten stammer fra maritime erhverv som fiskeri, når fiskerne for eksempel mister deres trawl og garn, men også fra boreplatforme, færger og krydstogtsskibe. Ifølge World Economic Forum ender otte millioner ton plastik i havet hvert år.

Thomas Thomsen har en enkelt gang fanget en torsk, der havde stukket hovedet gennem en plastikholder til en sixpack. Men egentlig er det på gåturen med hunden langs kysten, at han bliver mest forarget.

"Alt det affald, der skyller op på stranden. Det er rent svineri," siger han.

SKJULT FOR DET BLOTTE ØJE

Det hænder, at fiskere opdager skrald i fiskenes maver. Max Christensen fra Vedbæk Havn på Sjælland fangede sidste år i januar en torsk med en hvid plastikkop i maven. Dagen efter fandt han en øldåse i en anden torsk. Han filmede begge dele og lagde en video på YouTube. Senere bragte TV2 historien som eksempler på den stigende plastikforurening.

Når fisk og andre dyr spiser plastikstykker, fylder det i maven, og de risikerer at dø af sult. Ifølge de fiskere, som Global Økologi har talt med, er det dog sjældent, de støder på den slags. Men hvad fiskerne ikke kan se med det blotte øje, er, at dyrene i danske farvande indeholder mikroskopiske plastikstykker.

Et studie fra DTU Aqua af 400 fiskemaver viser, at 21 procent af de undersøgte torsk fra Østersøen indeholder mikroplastik, og det samme gør 11 procent af de undersøgte sild. I Nordsøen står det endnu værre til. Her er tallet 39 hos torsk og 23 hos sild. Og andre studier viser, at 95 procent af havfuglen mallemukken også har spist mikroplastik.

Hos Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri forunderliger det biolog og projektleder Hanne Lyng Winter. Foreningen er for fiskere, der gerne vil fiske bæredygtigt og med skånsomme redskaber som garn, tejner og snurrevod.

"Jeg er meget bekymret. Plastikken er i vores fisk. Så hvis det viser sig, at det også ender i mennesker og kan påvirke vores sundhed, er det skræmmende. Med tiden kan det også påvirke salg og efterspørgsel i fiskeriet," siger hun og tilføjer: "Det er utroligt, at en så lavpraktisk ting som plastik, som burde være nemt at få styr på, ender i havet."

Hendes kollega, formand Søren Jacobsen, deler hendes bekymring. Han fisker torsk og søtunge og har sin båd i Helsingør Havn.

"Når jeg ser plastikkrus og emballage til pølsepålæg i garnet, og samtidig ved, at plastikken måske er i fiskene og muligvis i os, så får det alarmklokkerne til at ringe. Vi bliver nødt til at se alvorligt på det. Jeg synes, det er blevet værre med tiden, og vi skal passe på det hav, som vi høster af," siger Søren Jacobsen.

Da vi normalt ikke spiser fiskemaver, kan man i princippet nyde et måltid med fisk uden at indtage det mikroplastik, som fisken har spist. Anderledes er det med muslinger og østers. Hollandske forskere vurderer, at en europæer kan indtage op til 11.000 stykker mikroplast om året ved at spise muslinger og andre skaldyr.

Men ingen undersøgelser dokumenterer, at mikroplastik er skadeligt for mennesker. Dog tiltrækker plastikpartikler en række giftstoffer som DDT samt hormonforstyrrende og kræftfremkaldende stoffer som bromerede flammehæmmere og Bispenol A. Så når små fisk eller muslinger indtager plastik, kan partiklerne føre koncentrerede mængder af skadelige stoffer videre op i fødekæden. Men om det ender i os og påvirker vores helbred, er uvist.

VÆRST PÅ VESTKYSTEN

Der hvor plastikken er mest synligt for danskerne, er på strandene. Vestkysten er hårdest ramt med mere end 1.000 ton affald hvert år. Ifølge Kimo Danmark (Kommunernes internatonale miljøorganisation) tilføres Nordsøen hvert år 20.000 ton affald. Det meste synker til bunds, mens en syvendedel skyller op. Meget af affaldet stammer fra land, mens andet kommer med havstrømme og vinden fra Nordsøen. På kysten strander dunke, spande, rester fra fiskenet, fiskekasser og meget andet.

Landekoordinator hos KIMO Ryan Metcalfe så gerne, at man startede et såkaldt Fishing for Litter-projekt i Danmark, hvor fiskerne frivilligt opsamler skrald i forbindelse med deres almindelig arbejdsgang på havet. Det har KIMO gode erfaringer med i lande som Skotland, Holland og Sverige. Og selv om mange fiskere allerede i dag tager affaldet med, så mener Ryan Metcalfe, at projektet kan sætte skub i kampen mod plastikforureningen.

"Det handler om at gøre det synligt for alle, at fiskerne tager plastikproblemet alvorligt, og at havnene faktisk er villige til at modtage affaldet og udfører en vigtig opgave. Og ikke mindst kan vi endelig få ordentlige data på, hvor meget fiskerne finder i havet," siger han og fortsætter:

"Plastikforurening af havet er et kæmpe problem. Vi ved, at det findes overalt, fra Arktis til Antarktis, i havoverfladen og dybt nede på bunden af oceanerne. I Danmark skaber det økonomiske problemer for både kystkommuner og marin industri. Og for miljøet er det skadeligt, da mange arter indtager det som føde eller bliver viklet ind i det. Med et Fishing for Litter-projekt kan vi sætte fokus på alt det," siger han.

En af de ting, som fiskerne kan finde i havet, eller i værste fald får i skruen, er gamle fiskernet, såkaldte spøgelsesnet. Ingen ved, hvor mange der flyder rundt i de danske farvande, men ifølge FN's Fødevareorganisation, FAO, udgør de ti procent af alt

MIKROPLASTIK I HAVET

Mikroplastik defineres typisk til at være under 5 millimeter og stammer hovedsagelig fra større plastikting som en plastikkop eller badebold. Sol, bølger og sten slider og bryder langsomt plastikken ned til bittesmå stykker. En anden kilde til mikroplastik er slid af skosåler, bildæk og andre plastikgenstande, og skrubbecremer og tandpasta med tilsatte små plastikstykker.

Forskelige forskningsprojekter har fundet mikroplastik både i vandsøjlen og i sedimentet i de danske farvande.

Miljøorganisationen Plastic Change fandt også mikroplastik i farvandet rundt om Sjælland, da de tog prøver under et dansk togt sidste år.

FOTO: LOKALAVISEN FREDERIKSHAVN

PLASTIK FOKUS

Norden rydder op

I de nordiske lande arbejder fiskere, miljøfolk, frivillige og myndigheder med at rydde op på kysterne og i havet

PANT PÅ FISKENET

I Island er der pant på fiskenet. Det skal motivere fiskere til at aflevere trawlene efter endt brug. Det gamle net kan bruges til at producere nye net.

NORSKE FISKERE FANGER AFFALD

"Vi skal fortsætte den gode udvikling med at rydde op fra tidligere tider," lyder det fra det Norges Fiskelav på *fiskarlaget.no*. De opfordrer regeringen til at fortsætte et Fishing for Litter-projekt, som motiverer fiskere til at indsamle affald. I 2016 har cirka 30 både fra fire havne indsamlet 48 ton skrald. Den norske regering vil sætte syv millioner ekstra af i kampen mod affald i havet.

PÅ JAGT EFTER SPØGELSESNET

Når norske fiskere mister et net i havet, rapporterer de det via en app til det norske fiskeridirektorat, som henter det op på årlige togter. Norge står i spidsen for det treårige projekt Clean Nordic Oceans, hvor landene skal udveksle erfaringer med indsamling og genbrug af tabte fiskeredskaber. Workshop i København den 16. august.

Frivillige går på stranden

På Nordisk Strandrydder Dag 2017 den 6. maj gik frivillige i de nordiske lande på stranden og langs kyster for at samle affald. I Danmark deltog **400 frivillige på ti strande i seks kommuner**. Det blev til 314 sække og cirka 9 kubikmeter større affald. En optælling på tre strande viste, at plast udgjorde mere end 60 procent.

Organisationen **Hold Danmark Rent** stod for kampagnen, og projektleder **Annette Juul** (tv på foto) er mere end tilfreds. "Alle fem lande har haft gode erfaringer, og vi får stor opbakning fra vores bagland og danske kystkommuner. Så min mavefornemmelse siger mig, at vi gør det igen næste år. Færøerne, Grønland og Svalbard ønsker også at være med," siger hun og tilføjer, at beslutningen om at afholde en Nordisk Strandrydder Dag 2018 bliver truffet i september. ■

FOTO: JOAN ANETTE KARLSEN ILLUSTRATION: CARLACDESIGN/ISTOCK

FRA GAMMELT TRAWL TIL NYT

Den jyske virksomhed Plastix omdanner gammelt fiskenet til plastmateriale, som kan bruges til nye net. De henter det blandt i Sverige i samarbejde med Fiskerigforeningen Norden i den svenske by Smögen.

SVERIGE SÆTTER PROJEKT PÅ PAUSE

I Sverige har fiskere samlet affald fra januar til november 2015 i et Fisher for Litter-projekt. Det blev til 1,8 ton marint affald. Tanken var, at projektet her skulle udvides til andre dele af landet, men da antallet af fiskere er faldende i Sverige, har man valgt at sætte det på pause.

DET ØKOLOGISKE RÅD

PLASTFRIT HAV – ET SAMARBEJDSPROJEKT

I projektet indhenter vi viden om, hvor meget plastik der findes i vores miljø, muslinger og fisk. Vi kortlægger kilderne til forureningen. Vi hjælper med at gøre danskerne opmærksomme på problemet. Og så presser vi på i Bruxelles og på Christiansborg for at få politikerne til at handle. Projektet er et samarbejde mellem Det Økologiske Råd, Plastic Change og brancheforeningen Plastindustrien. Læs mere på *ecocouncil.dk*

HANDLINGSPLAN MOD PLASTIKTRUSLEN

Regeringen vil lave en dansk handlingsplan mod plastikforureningen og begynder arbejdet, når EU har en plaststrategi på plads i slutningen af 2017.

> *...dioxiner og andet skidt flyver op i luften, ud i havet og ender i mine fisk, som jeg så ikke kan sælge. Det er nok den største trussel mod fiskeriet.*
>
> Thomas Thomsen, formand for Bornholm og Christiansøs Fiskeriforening

plastaffald i havet. De kan være op til flere kilometer lange og er flere hundrede år om at blive nedbrudt til mikroplastik.

For miljøorganisationen WWF er det en mærkesag, da nettene er dødsfælder for fisk, fugle, sæler og andre dyr. Og organisationen forsøger at skubbe regeringen til undersøge, hvor stort et problem det er, og få fiskerne til at indrapportere, når de mister nettene, på samme måde som de gør i Norge. Fra Miljø- og fødevareminister Esben Lunde Larsen (V) lyder det, at spøgelsesgarn bliver en del af den kommende danske handlingsplan for plastikforurening.

DIOXINERNE FRA LAND

På Bornholm er det ikke spøgelsesgarn, der optager Thomas Thomsen. Måske var det et problem tidligere, da man åbnede for Østeuropa, og fiskerne ikke havde godt udstyr til at genfinde deres udsatte net. Men ikke i dag. For ham kommer den største plastiktrussel mod sundhed og fiskeriet ikke fra gamle net på bunden – den kommer fra land.

”Plastikstykker hører selvfølgelig ikke hjemme i havet. Men jeg er mere bekymret for, hvordan vi stopper vores uhæmmede brug af plastik på land, som vi bare brænder af, og som udleder skadelige stoffer til naturen,” siger han.

For selv om affaldsforbrændingerne i Danmark efterhånden kan rense luften for 95 procent af de skadelige stoffer, så ender dioxin og PCB fra afbrænding af plastik og andet affald stadig i naturen. De bliver ophobet i fedtvæv hos fisk og opkoncentreres gennem fødekæden. Og da stofferne giver øget risiko for kræft og nedsat evne til at få børn, er der begrænsning på, hvor meget dioxin fiskene må indeholde, og hvor mange laks og sild fiskerne må fange i Østersøen.

”Så afbrændingen af de store mængder plastik resulterer i, at dioxiner og andet skidt flyver op i luften, ud i havet og ender i mine fisk, som jeg så ikke kan sælge. Det er nok den største trussel mod fiskeriet. Så vi skal have løst plastikforureningen på land, ikke kun i havet,” siger han. ■

SÅ LANG TID TAGER DET AT NEDBRYDE AFFALD I HAVET

Miljøstatus.no *www.miljostatus.no/tema/hav-og-kyst/forsopling-av-havet/*

PLASTIK FOKUS

Fanget i plastikkens tidsalder

Vanens magt er indlejret i sociale rutiner og traditioner, som når vi drikker fadøl af plastikkrus på en festival eller køber en vandflaske på farten. Det styrer mere end vi tror

AF **JOHANNE METHMANN TARPGAARD**

Plastik har ramt Danmark. Det skyller op på strande og kyster, mens miljøorganisationer kører kampagner for at vække danskernes plastikbevidsthed. Vi forstår i dag, at plastik er et problem, så det forsøger vi, de miljøbevidste forbrugere, at løse. Vi strikker klarklude, går uden om plejeprodukter med mikroplast og fortæller vennerne, hvad de kan gøre for at befri naturen for plastik.

Men selv om vi er så bevidste om miljø og klima, er det alligevel svært helt at ændre adfærd og omforme idealer til praksis. Hvis vi har glemt madpakken, hænder det, at vi i farten får købt en vandflaske og en yoghurt i plastikbæger med ske. Emballagen efter madlavningen ender til tider i skraldespanden og ikke i containeren i gården. Og nogle gange må man jo ty til en almindelig plastikpose i butikken, i stedet for først at nå hjem og hente stofnettet.

Sagen er den, at vi ikke kan undslippe vores egen antropocæne tidsalder, som vi har levet i siden 1950'erne. Vi er nu blevet en global geologisk kraft, og vores påvirkning af CO_2-kredsløbet og vores enorme plastikforbrug efterlader et varigt mærke på jorden, som man i fremtiden vil finde i jordlagene. Vi kan forsøge at bryde ud af de plastikvaner, der igennem de sidste 20-30 år er blevet et med vores samfund, men vi er fanget i denne tidsalder og dens samfundsstrukturer. Plastik er jo overalt. Det er nemt og praktisk. Og vanens magt er indlejret i sociale processer som rutiner og traditioner, som når vi drikker fadøl af et plastikkrus på en festival.

Da jeg sidste år sejlede med Plastic Changes ekspeditionsskib i Stillehavet, oplevede jeg på egen hånd, hvordan selv en miljøorganisation og dens frivillige er viklet ind i plastikstrukturerne. Skibet var ude på det store hav for at dokumentere og forske i plastikforureningen, men på trods af at vi sejlede for en sag, og selv om vi alle var opmærksomme på vores plastikvaner, så blev plastikmaling stadig slidt af skroget, plastikfibre slidt af sejlene og plastikservice tabt over bord. Og det gav både en ironisk og en magtesløs følelse hos besætningen.

Så vi er fanget i plastiknettet på samme måde som denne skildpadde, der flød rundt i Stillehavet, viklet ind i et net med plastikdunke. Vi kan måske løsne vores egne reb et for et, men som vores samfund ser ud på nuværende tidspunkt, er meget få mennesker i stand til at komme helt fri. Det vil nok kræve, at vi flytter ud i en skov langt borte og starter forfra.

Og har vi egentlig lyst til det? ■

På samme måde som skildpadden er vi viklede ind i mønstre og vaner, der ikke lige er til at slippe ud af, skriver antropolog Johanne Methmann Tarpegaard. Besætningen på båden hjalp skildpadden fri.

Johanne Methmann Tarpgaard er antropolog, har skrevet speciale om plastikbevidsthed og har tidligere været frivillig for organisationen Plastic Change.

FOTOS: PIXDELUXE/ISTOCK LISBETH ENGBO/ PLASTIC CHANGE

FOTOKONKURRENCE

Stil skarpt på plastik

Deltag i fotokonkurrencen 'Plastik Pletskud', og stil skarpt på plastikforureningen i vores natur. Ud over flotte præmier er du med til at få plastikplagen på den miljøpolitiske dagsorden.

Konkurrencen løber fra 1. maj til 1. oktober 2017 og er en del af vores projekt Plastfrit Hav, som vi laver i samarbejde med Plastic Change og Plastindustrien. Projektet støttes af Velux Fonden og Villum Fonden.

Læs mere her: ***plasticchange.dk***

Palmeolie i din bil skader mere end det gavner

En tredjedel af de biobrændstoffer, som almindelige danske biler kører rundt på, er lavet på palmeolie. Det skader både klimaet og rammer lokale folks adgang til jord rundt om i verden

På sporet af landgrabbing. **Læs mere om bogen på side 21.**

AF **JEPPE JUUL**

> *Den bil, der købes i dag, vil stadig køre i 2030, og derfor er det vigtigt, at vi får produceret nogle reelt bæredygtige biobrændstoffer*

Situationen er velkendt for alle, der kører bil. Du står ved tanken og fylder benzin eller diesel på, så du har brændstof til at komme videre i dagens program. Men hvad mange ikke tænker over, er, at den flydende masse i din bil er blandet op med biobrændstoffer. Det drejer sig om fem procent bioethanol i benzinen og syv procent biodiesel i diesel. Og det skyldes, at EU i sin tid besluttede, at ti procent af alt brændstof til landtransport i 2020 skal komme fra vedvarende energi.

Af hensyn til klima og miljø er det en åbenlyst god ide at bruge mere vedvarende energi til vores transport på landjorden. Men desværre er der en hage ved den EU-regel. Det har nemlig skabt en kæmpe produktion af biobrændstoffer baseret på råvarer, der bringes til EU fra hele verden – en produktion, der for ofte viser sig at belaste klimaet og ramme lokalbefolkninger og dyreliv hårdt.

STORT BEHOV FOR BIODIESEL I EU

Bioethanol laves på sukker eller stivelse fra eksempelvis majs eller hvede, mens biodiesel laves på vegetabilsk planteolie og animalsk fedt. Da rigtig mange biler og lastvogne i EU kører på diesel, er der et stort behov for biodiesel. Og meget af den er lavet af vegetabilske planteolier som palmeolie, sojaolie og rapsolie. I alt er 70 procent af alt biobrændstoffet i EU lavet af disse planteolier. Det kaldes 1. generation biodiesel.

Hvad Danmark angår, er 31 procent af biobrændstoffer i 2016 baseret på rapsolie, mens 30 procent er lavet på palmeolie og restprodukter fra palmeolieproduktionen. Så en tredjedel af vores biobrændstoffer i bilerne stammer fra palmeolieplantager, typisk ejet af palmeolievirksomheder.

Men hvor bioethanol generelt leverer CO_2-besparelser, er biodiesel lavet på planteolier problematisk. Det udleder nemlig 80 procent mere CO_2 end ren diesel. Og biodiesel på palmeolie særskilt udleder hele 300 procent mere CO_2. Så hvordan kan det være, at noget, som EU har tænkt er godt for klimaet, viser sig at være det modsatte?

FORDRIVER FOLK FRA DERES JORD

Når biodiesel lavet på vegetabilske olier udleder så meget mere CO_2, skyldes det ikke den direkte produktion og afbrænding af biodiesel, for den er rigtignok mere klimavenlig end produktion og brug af diesel og benzin. I stedet skal vi se på de steder, hvor afgrøderne dyrkes.

Ifølge EU's regler må de afgrøder, som vi i EU bruger til biobrændstoffer, ikke dyrkes på sårbare områder, hvor der for eksempel er ryddet regnskov eller drænet vådområder. EU ønsker naturligvis ikke at fremme ødelæggelser af natur. Så alternativet er, at palmeolievirksomhederne køber eller lejer almindelig landbrugsjord til at etablere plantager. Det betyder så, at andre kommer til at mangle landbrugsjord til fødevarer og dyrefoder, og som konsekvens bliver regnskov derfor ryddet og vådområder drænet. Og det skaber et betydeligt udslip af klimagasser, som før var bundet i planter og jorden.

Samtidig ser man, at palmeolievirksomheder fordriver lokalbefolkninger fra naturområder og fratager dem deres jord og dermed levevej, såkaldt landgrabbing. Det sker i lande som Indonesien og Colombia, men også i afrikanske lande som Uganda og Liberia er palmelieselskaber begyndt at fordrive landsbybeboere for at etablere store plantager, viser en rapport fra Danwatch.

EU-Kommissionen ved godt, den er gal. Derfor er der også en begrænsning. I dag må fødevarebaserede biobrændstoffer som biodiesel fra palmeolie maksimalt udgøre syv procent af alt brændstoffet. For at udfase dem foreslår Kommissionen nu en ny regel, hvor loftet bliver sænket til 3,75 i 2030. Og så vil de satse på såkaldt avancerede biobrændstoffer (også kaldet 2. generation biobrændstoffer), der laves af restprodukter fra eksempelvis skov- og landbrug.

Europa-Parlamentet ønsker at handle lidt hurtigere og har foreslået helt at stoppe brugen af de biobrændstoffer, der bliver lavet af planteolier, allerede i 2025.

DANSK GYLLE FREM FOR PLANTEOLIER

I et land som Danmark burde vi satse meget mere på biogas som brændstof. Vi har en stor husdyrproduktion, og derfor giver det rigtig god mening at producere biogas på gylle. Det mindsker klimabelastningen betragteligt og forbedrer gødningen, så færre næringsstoffer udvaskes fra markerne.

Biogas kan bruges som brændstof til de busser og lastbiler, hvor vi i øjeblikket ikke har mulighed for at køre på el. Mange kommuner er allerede i gang, men der mangler bedre vilkår for denne løsning, så vi kan erstatte flere tunge dieselkøretøjer med gaskøretøjer og dermed undgå hele balladen med at bruge palmeolie.

Energi koster penge. Også vedvarende energi. Derfor er det helt afgørende i en grøn omstilling af transportsektoren, at skiftet fra fossile brændstoffer til vedvarende energi kombineres med, at bilproducenterne udvikler biler, der kan køre længere på literen. Elbiler er columbusægget, der gør det nemt at få store mængder vedvarende energi ind i brændstoffet i form af for eksempel vindstrøm. Samtidig udnytter en elbil energien cirka tre gange så effektivt som en bil, der kører på benzin.

Men uanset hvor hurtigt det går med at udbrede elbiler, vil vi have almindelige biler kørende rundt på vejene mange år endnu. Den bil, der købes i dag, vil stadig køre i 2030, og derfor er det vigtigt, at vi får produceret nogle reelt bæredygtige biobrændstoffer til at mindske CO_2-udledningen i mellemtiden, og som ikke fører til, at lokale bønder mister deres jord i lande som Indonesien og Colombia. ■

Jeppe Juul er transportmedarbejder hos Det Økologiske Råd.

I Colombia er palmeolieproduktionen fedtet ind i væbnede konflikter og brud på landrettigheder. Billederne er fra dokumentaren Usynlige Grænser (Frontera Invisible), som Det Økologiske Råd viste i biografen Gloria den 3. marts til et medlemsarrangement.

Du kan læse mere om filmen her:
www.fronterainvisible.com

DET ØKOLOGISKE RÅD

BIOBRÆNDSTOFFER PÅ VEJENE I EU

I 2009 besluttede EU, at ti procent af alt brændstof til landtransport i 2020 skal komme fra vedvarende energi. Det kunne være elektricitet fra vindmøller som for eksempel til tog og elbiler. Men hovedparten er biobrændstoffer, som blandes i benzin og diesel.

I dag bliver fem procent bioethanol blandet i benzinen og syv procent biodiesel i dieselen. Kommissionen foreslår at ændre reglerne, så fødevarebaserede biobrændstoffer, som for eksempel biodiesel fra palmeolie, kun må udgøre 3,8 procent af alt brændstoffet i 2030.

I den forbindelse skubber Det Økologiske Råd på for at skabe bedre betingelser for de biobrændstoffer, der beviseligt har en lav CO_2-udledning, og stoppe produktionen af de biobrændstoffer, der i virkelighedens verden øger CO_2-udledningen.

Den 3. maj holdt Energifonden og Det Økologiske Råd en konference i Bruxelles om biobrændstoffers konsekvenser og muligheder i transporten.

Vidste du, at det Økologiske Råd arbejder for en mere klimavenlig transport?

Der er brug for:

- at danskerne hopper på cyklen, går eller tager bus eller tog
- at vi får flere elbiler og færre diesel- og benzinbiler på vejene
- at køretøjer i det hele taget kører længere på literen
- at vi stopper brugen af biobrændsler, lavet af planteolier
- at vi i en overgangsperiode bruger biogas fra gylle som brændstof til busser og lastbiler.

FOTOS: © TRANSPORT & ENVIRONMENT

"JEG ER FØRST OG FREMMEST EUROPÆER"

Med et opdræt af fjerkræ i alperne og sit faglige engagement for bønder i Europa forener Geneviève Savigny en barndomsdrøm med sin indre franske aktivist. Hun er overbevist om, at samfundet har brug for en fødevaremodel med plads til flere små landbrug og forbrugere, der tager sagen i egen hånd

AF **HELENE CHÉRET**

Med ti kyllinger i tasken ankommer Geneviève Savigny til den åbne markedsplads en januar morgen. Landsbyen Digne-les-Bains i de sydfranske alper er så småt ved at vågne. Hun slår sit bord op; en planke, to bukke og en dug. Inden længe kommer nysgerrige kunder forbi, og 33-årige Geneviève Savigny mærker, at hun har truffet det helt rigtige valg – at føre sin barndomsdrøm ud i livet.

"Jeg fik solgt alt. Det var enkelt. Januar måned var kold, så jeg havde end ikke brug for et køleskab til kyllingerne. I det hele taget har jeg været heldig som ny i landbruget," siger hun.

Siden den dag i 1992 har hun solgt fjerkræ og æg direkte på markedet. Hun har et opdræt på 2.500-3.000 styk om året, hvoraf de fleste er kyllinger og perlehøns, men også ænder, gæs og kalkuner til jul. Sammen med sin mand har hun en gård med 60 hektar jord, som han dyrker korn på. I den nærmeste landsby bor 700 indbyggere.

DE SMÅ BØNDER I BRUXELLES

Magasinet Global Økologi møder Geneviève Savigny i København. Hun er hovedtaler på konferencen 'Landmænd, fiskere og vores mad' på Christiansborg, organiseret af Forum For Madsuverænitet. For selv om livsværket er fjerkræene på gården, fylder et andet stykke arbejde lige så meget i hverdagen. Hun kæmper på 20. år for at forbedre forholdene for bønder. Det gælder både i Frankrig via Forbundet for Bønder (La Confederation Paysanne) og i Europa for den internationale bevægelse Bøndernes Vej (La Via Campesina). Hun er også med til at rådgive EU i Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg, hvor 350 medlemmer sidder fem år ad gangen. Efter hendes mening er det vigtigt, at bønder og landarbejdere bliver hørt i Bruxelles, fordi EU's lovgivning påvirker landbruget og dem, der lever af det.

"En af de gode ting ved EU er, at man har mulighed for at blive hørt via forskellige indgange til institutionerne. Vi skal fortælle folkene i Bruxelles, hvad der foregår på landet. For de er præget af en diskurs med klassiske landbrug, der orienterer sig mod stigende produktion og eksport. De kender ikke ret meget til kulturen med små og alternative landbrug."

Organisationer kan deltage i såkaldte grupper for civil dialog under Kommissionens afdeling Landbrug og udvikling af landdistrikter. Grupperne rådgiver og informerer om emner som økologi, klima og landbrugsstøtte. Og arbejdet med EU nytter, mener hun. Langsomt spredes idéen om et mere varieret landbrug i Bruxelles med plads til småskalabønder og lokale fødevarer

og ikke kun enorme monokulturplantager og storlandbrug. EU skal i 2017 lave en køreplan for en reform af landbrugsstøtten, og i EU-arbejdet bliver forskellige scenarier med fokus på små og mellemstore landbrug omtalt.

"Det viser, at den hypotese eksisterer, at der er en anden mulig vej for landbruget. Men der er stadig meget arbejde tilbage," siger hun.

TRADITION FOR DET ALTERNATIVE

Geneviève Savigny kommer ikke fra en landbrugsfamilie, men har taget en uddannelse i landbrugsstudier, arbejdet på forskellige gårde blandt andet i Holland og skrevet sit speciale om fårebedrifter i Skotland. I en periode underviste hun, mens idéen om at lave sit eget projekt tog form.

"Jeg har altid ønsket at blive bonde, at skabe noget med hænderne. Da jeg ikke havde så mange penge, ledte jeg efter en simpel løsning. Det måtte ikke være for dyrt eller risikabelt at etablere, og der skulle være efterspørgsel af produktet i regionen. Det ledte mig til idéen med fjerkræ og direkte salg på markedet. Og så fik jeg hjælp til mit projekt," siger hun og tilføjer, at hun i starten stadig underviste for at få det til at løbe rundt.

Det område, hvor hun bor, har længe haft tradition for at støtte lidt alternative landbrug. Et program fra 1973, finansieret delvist af staten og EU, hjælper unge landmænd i bjergområder med nye initiativer. Og det afspejler sig i landskabet, hvor marker med lavendel, mandeltræer, medicinplanter, græssende geder og bistader bryder kvadrater af majs og korn. De små producenters tilstedeværelse smitter også af på byerne.

"De lokale markeder er berigede med mange forskellige produkter. Før i tiden var sælgerne typisk ældre mennesker med nogle få æg, kyllinger og grøntsager, som de havde tilovers fra produktionen. Nu er det mere specialiserede og professionelle, der står ved boderne."

Geneviève Savigny gik tidligt ind i fagforeningsarbejdet i Forbundet for Bønder. Og efter et par år med lokalt og nationalt fokus blev en plads i den europæiske afdeling ledig.

"Jeg har altid set mig selv som europæer. Så det var helt naturligt, at jeg meldte mig. Det, vi arbejder med lokalt, er også det, vi ønsker på europæisk niveau. Og der er et enormt behov for, at den lille og mellemstore bonde bliver bedre repræsenteret i Bruxelles," siger hun og understreger, at hun ikke selv modtager landbrugsstøtte i dag, men at hun tidligere har fået enkelte beløb, og at hendes mand får cirka 112.000 kroner om året til kornmarkerne.

"Jeg forsvarer ikke min pengepung, men en landbrugspolitik, der hjælper små producenter med at leve," siger hun.

KAMPEN OM ORD

Et slag, der betyder meget for bønderne i Frankrig, drejer sig om ord. Paysan (bonde) var i lang tid nedværdigende og fornærmende. Det skyldes, at landmændene i 1960'erne ønskede at få status som entreprenører og ejere af virksomheder.

"De ville være agriculteurs (landmænd) og forkastede samtidig ordet bonde. Vi med små landbrug har siden kæmpet for tage ordet tilbage. For vi er netop ikke kun entreprenører. Vi har en forbindelsen til jorden, territoriet og vores naboer. Og det er efterhånden lykkedes ganske godt. Ja, så meget, at selv de almindelige fagforeninger lejlighedsvis hævder at være bønder," siger hun.

> *Vi har kæmpet for at tage ordet bonde tilbage. For vi er netop ikke kun entreprenører. Vi har en forbindelse til jorden, territoriet og vores naboer*

I dag forbindes ord som bonde og gårdprodukt med fødevarer af god kvalitet. Forbundet for Bønder har også forholdsvis stor opbakning. De er 10.000 medlemmer ud af 500.000 landmænd i Frankrig, men når der er valg til de såkaldte landbrugskamre, får fagforeningen 20 procent af stemmerne. I England foregår en lignende kamp for at give ordet peasant værdi igen.

"Kampen om ord og kultur er vigtig, da det handler om at blive anerkendt og få plads i landbrugsmiljøet. Vi er glade for moralsk og intellektuel anderkendelse, men det skal også følges op politisk i Bruxelles," siger Geneviève Savigny.

Og anerkendelsen kommer af hårdt organisatorisk arbejde. I en video på YouTube udtaler hun: "Hvis I ikke organiserer jer, eksisterer I ikke." Hun uddyber:

"Lige meget hvor lille en gruppe, så giver det styrke og eksistens blot at lave en forening. Du får ret til at tale og blive repræsenteret på lokalt, nationalt og europæisk plan. Og så nytter det især, når du føler, du er oppe mod enorme kræfter. For så kan I mødes og handle."

BRÆGENDE BESØG PÅ BØRSEN

I 2011 bliver de ansatte på Børsen i Paris noget overraskede, da brægende får pludselig trænger ind i den fine gamle bygning. Forbundet for Bønders aktion er rettet mod det etablerede industrielle landbrugssystem, der presser de små bønder ud. Geneviève Savigny er i parken ved Tuilerierne, hvor gruppen senere skal samles. Hun ser demonstrationer og strejker som en vigtig kultur i Frankrig og har selv deltaget i sin portion, heriblandt protester mod GMO-afgrøder og foder med kødmel, som førte til kogalskabs-krisen i slutningen af 1980'erne.

"Vi kan godt lide aktioner som den med fårene. Her samarbejder vi med andre ngo'er, der foretrækker mere rolige protester. De går i parken, mens en mere muskuløs aktion foregår i Børsen," siger hun.

En anden sag, der trak overskrift, drejede sig om en farm med 1.000 mælkekøer i det nordlige Frankrig, et projekt, der brød med fransk tradition for familielandbrug. Forum for Bønder brød i 2014 ind for at demontere malkestalden. Pressen og politiet ankom, flere blev arresteret, og senere gik den daværende miljøminister ind i sagen. Men farmen med de 1.000 køer fortsætter.

Det bekymrer Geneviève Savigny, at flere og flere kæmpelandbrug dukker op i Europa. I Spanien har et mejeriselskab planer om at anlægge en stald med over 20.000 køer i Soria-provinsen. Lokale mælkeproducenter protesterer, da de frygter at blive udkonkurreret.

"Vi er tvunget til at gøre noget. Landmænd presses til at give op eller udvide, producere mere og stifte større gæld. Imens forsvinder mindre gårde, og det industrielle landbrug ødelægger miljøet og forværrer forholdene for landmænd og landarbejdere, også for de mange migranter, der arbejder til en ussel løn. Og mange landmænd ønsker slet ikke den udvikling," siger hun.

Her kan forbrugerne spille en vigtig rolle.

"Blot det at købe lokalt, simpelt og gå efter kvalitetsvarer i supermarkedet er en god start. Forbrugere kan også samarbejde direkte med en lokal producent, som leverer kasser med fødevarer, og man kan forsøge at få børneinstitutioner til at købe mere lokalt. Forbrugeren er ikke passiv."

I Frankrig har nogle forbrugere lanceret deres eget mælkemærke efter have undersøgt, om folk er villige til at betale mælkebonden en fair pris for mælkeprodukter. Ifølge franske aviser går salget hos 'Hvem er chefen – forbrugerens mærke' rigtig godt.

FOTO: GENEVIÈVE SAVIGNY

"Den bæredygtige produktion hænger på den måde sammen med forbrugerens valg. Jeg kan også se, at mine kunder på markedet har respekt for maden. De køber lidt dyrere, men mindre kød, har mindre madspild og ender med et fornuftigt madbudget."

VI ER IKKE NATIONALISTER

Idealet om at vende udviklingen, få jorden over på flere hænder og støtte den lokale fødevareproduktion møder ofte kritik for at være naiv.

"De siger: Dit system kan ikke brødføde verden. Men i virkeligheden brødfødes verden allerede af en stor del små producenter. Og de små landbrug er mere bæredygtige for miljø, klima og arbejdsforhold. Så vi er ikke imod import og eksport, men det skal ikke ruinere lokale bønder," siger hun.

Ifølge Bøndernes Vej er der 200 millioner småskalabønder i verden. Organisationen forsøger at få madsuveræniteten på den politiske dagsorden. Definitionen er lokalbefolkningers ret til selv at bestemme over deres jord og produktion og for alles ret til sund mad, produceret økologisk og bæredygtigt.

At madsuveræniteten skulle være et skridt mod nationalisme, er Geneviève Savigny helt uenig i. Også selv om det måske klinger godt hos det højrenationalistiske parti Front National, hvis leder, Marine Le Pen, fik 34 procent af stemmerne, da hun tabte anden runde af præsidentvalget i maj til Emmanuel Macron.

> *Lige meget hvor lille en gruppe, så giver det styrke og eksistens at lave en forening. Du får ret til at tale og blive repræsenteret på lokalt, nationalt og europæisk plan. Og så nytter det især, når du føler, du er oppe mod enorme kræfter*

"Det handler først og fremmest om at give de små landbrug og lokalsamfundene demokratisk ret til mad og produktion, ikke om nationer og grænser. Det, vi ønsker for os selv, ønsker vi også for de andre. Front Nationals vælgere er muligvis enige i, at der er brug for madsuveræniteten, men vi baserer os på demokrati og er fuldstændig bevidste om den internationale dimension. Det er en stor forskel. Vi ønsker at ændre systemet, men ikke baseret på nationalisme og frygt."

Geneviève Savigny har flere gange fået at vide, at hun er vedholdende og ikke giver slip.

"Nogle hjælper flygtninge, andre arbejder med børn i landsbyen. Det, som tiltaler mig, er refleksionerne om, hvor landbruget skal hen, og hvordan får vi producenter med både store og små landbrug, byboere og organisationer til at mødes og forbindes." ■

Meget er sket, siden Geneviève Savigny første gang solgte sine ti første kyllinger i landsbyen Digne-les-Bains. I dag tilbyder lokale markeder mange forskellige produkter fra det varierede landbrug i omegnen. Modellen med flere små bønder og lokale fødevarer er vejen frem, mener hun.

MADSUVERÆNITET I DANMARK

Frie Bønder – Levende Land har lavet en rapport om madsuveræniteten i Danmark. Analysen anbefaler en politik, der fordeler jorden på flere hænder i Danmark, da små landbrug er vejen til demokratisk fødevareforsyning. Rapporten blev lanceret i forbindelse med konferencen 'Landmænd, fiskere og vores mad' på Christiansborg den 4. maj. Det blev organiseret af Forum For Madsuverænitet, som et samarbejde mellem forskellige foreninger. Frie Bønder – Levende Land er medlem af den internationale bevægelse Bøndernes Vej (La Via Campesina), som arbejder for at forbedre forholdene for bønder og landarbejdere.

Læs rapporten Madsuveræniteten i Danmark
eurovia.org

PRES PÅ KULMINER I COLOMBIA

Siden DONG stoppede med at købe 'blodkul' i Colombia, er andre europæiske energiselskaber begyndt at lægge et større pres på minerne i Cesar-regionen. Imens fortsætter volden i landet trods fredsaftalen sidste år

AF **MAJA GRØNKJÆR**

En lørdag eftermiddag i januar er Aldemar Parra García på vej ud af sin landsby El Hatillo, da to mænd på motorcykler kører op på siden af ham og skyder. Han dør på stedet og efterlader sig kone og tre børn.

Mordet er det nyeste i rækken af mord på fagforeningsledere og kritikere af kulminerne i Cesar-regionen i det nordøstlige Colombia – miner, som leverer store mængder kul til Europa. Aldemar Parra García var fagligt aktiv, tidligere ansat i kulminerne og frontfigur i landsbyen El Hatillo, hvor de lokale siden 2010 har kæmpet mod, at landsbyen skulle tvangsflyttes på grund af udvidelser af Cesar-minerne. Indbyggerne har de senere år oplevet flere og flere trusler og observeret bevæbnede mænd i udkanten af landsbyen efter mørkets frembrud. Nu har de mistet deres landsbyleder.

Så selv om Colombias regering og oprørsgruppen FARC indgik en fredsaftale i november sidste år, så er landet langtfra blevet fredeligt. FN's flygtningehøjkommissariat, UNHCR, beretter i marts måned, at volden fortsætter, og familier tvinges til at forlade deres hjem.

HISTORISK MØNSTER AF VOLD

Cesar-regionen er en del af et historisk mønster af vold mod civile og fagforeningsledere. Den hollandske organisation PAX arbejder med at dokumentere denne vold. Ifølge rapporten 'Civil Society Under Threat' er 200 civilsamfundsledere blevet udsat for trusler, overfald og mordforsøg i perioden 2012 til 2016 efter at have kritiseret kulminerne i Cesar-regionen. En anden rapport fra PAX, 'The Dark Side of Coal', viser, at mindst 3.100 mennesker blev dræbt og 55.000 fordrevet fra deres hjem af en paramilitær gruppe i årene 1996 til 2006.

De paramilitære grupper i lokalområdet har i mange tilfælde påtaget sig skylden for de voldelige handlinger og hævder, at de forsvarer to af de største kulmineselskaber, Drummond og Prodeco. Det nægter de to selskaber på trods af vidneerklæringer under retssager og i rapporter.

De seneste ti år har ofrene for den paramilitære vold og deres familier kæmpet for at få anerkendt mineselskabernes ansvar og opnå retfærdighed og erstatning. For eksempel lagde familierne til tre dræbte faglige ledere sag an mod Drummond ved en amerikansk domstol, da selskabet har hovedsæde i Alabama i USA. Det endte med en frifindelse. Men i 2013 blev en tidligere underleverandør for Drummond idømt 38 års fængsel ved en colombiansk domstol for at stå bag drabene på to faglige ledere i 2001.

I et skriftligt svar til DR sidste år fastholder PR-chef i Drummond Paulo Gonzáles, at selskabet ikke har noget med de paramilitære grupper at gøre.

ET LIV MED DØDSTRUSLER

Juan Aquas har siden 1996 arbejdet i kulselskabet Drummonds havn ved Atlanterhavskysten tæt på Santa Marta i det nordlige Colombia. Han er leder af den uafhængige fagforening Sintramienergetica. Flere af hans fagligt aktive venner er blevet myrdet af paramilitære grupper. Juan Aquas har modtaget flere dødstrusler, inklusive en invitation til sin egen begravelse, som han viser frem på billedet herunder.

FOTO: DANIEL MAISSAN, PAX

Selskabet Drummond i Colombia leverer store mængder kul til Europa. I Danmark fyrer to kraftvarmeværker med kul fra minen. Se artikel på side 20.

FOTO: RONALD DE HOMMEL/PAX

"Drummond fordømmer og tager afstand fra disse bander og deres kriminelle handlinger. Drummond har ikke haft forbindelse eller aftaler med disse bander, ligesom vi ikke har haft kontakt med andre grupper uden for loven," skriver han og fortsætter. "På alle tidspunkter har vi arbejdet med colombianske institutioner om at håndtere eventuelle trusler eller menneskerettighedskrænkelser mod vores medarbejdere," skriver Paulo González til DR.

Både Drummond og Prodeco har tidligere nægtet at deltage i en forsoningsproces eller yde erstatning til ofrene. Men måske kan de snart blive tvunget til det.

EUROPÆISKE SELSKABER REAGERER

Meget af kullet fra Cesar-regionen bliver sejlet til Europa og bruges til at fyre op for kulkraftværker i europæiske byer. Selv om volden på kanten af kulminerne har fået en del opmærksomhed i lande som Holland, Sverige, Tyskland, Italien og Danmark, så har kritikken længe prellet af på selskaberne, som fortsætter med at købe kul fra Cesar-regionen. Som noget nyt er enkelte selskaber dog begyndt at reagere.

Et af de første selskaber, der siger stop, er danske DONG Energy. Efter at have været i mediernes søgelys flere gange, senest sidste år for at købe kul fra selskabet Prodeco, valgte DONG at sætte samarbejdet på pause i foråret 2016. De forsøger nu at lave en handlingsplan med Prodeco, der skal være med til at forbedre forholdene i og omkring Prodeco-minen.

I maj følger et af Europas største energiselskaber, ENEL, trop og annoncerer på deres årsmøde, at det italienske selskab ikke længere vil købe kul fra Prodeco og Drummond. Beslutningen sker i forbindelse med, at selskabet har undersøgt forholdene omkring kulminerne, og i lyset af planerne om at udfase deres brug af kul i 2050. ENEL genoptager kun kontrakterne, hvis Prodeco kan forbedre en række standarder inden for blandt andet miljø og menneskerettigheder.

Men hos svenske Vattenfall vil man ikke gå samme vej. Det svenske selskab har længe været under kritik for at købe kul fra de omstridte kulminer i Colombia.

"Vi forpligter os fuldt ud til at bruge vores økonomiske indflydelse til at forbedre situationen omkring minerne i Colombia. Men vi støtter ikke en strategi, hvor vi stopper engagementet fra start af. I stedet tror vi på en løsning, hvor vi kontinuerligt skubber på hos kulselskaberne og på den måde forbedrer situationen. Og så kan vi i yderste konsekvens vælge at stoppe køb af kul fra en bestemt leverandør, indtil situationen er blevet mere tilfredsstillende," skriver Vattenfalls landedirektør i Danmark, Michael Simmelsgaard, i en mail til Global Økologi.

Vattenfall har iværksat en undersøgelse af forholdene i Cesar-regionen og besøgt minerne og talt med repræsentanter fra regeringen, ambassader, fagforeninger og ngo'er. Det skal munde ud i en rapport denne sommer.

FRA RÅVARE TIL FORBRUGER – EN GLOBAL VÆRDIKÆDE

Artiklen 'Pres på kulminer i Colombia' er et led i projektet 'Globale værdikæder, konsekvenser i Syd og handlemuligheder i Danmark', som også består af et undervisningsmateriale til folkeskolen og gymnasiet.

Det beskriver, hvordan værdi typisk skabes i hvert led på vejen fra råvare til forbruger og kan være fordelt mellem virksomheder verden over.

Gyldendal publicerer materialet i løbet af sommeren på forlagets portaler for samfundsfag. Det kan downloades gratis.

Projektet er støttet af Danidas Oplysningsbevilling og af Fælleskassens Grønne og Sociale Pulje og er udarbejdet af konsulentvirksomhederne Sociability og Envice.

Michael Simmelsgaard informerer desuden om, at selskaberne Prodeco og Drummond lever op til Vattenfalls krav om at støtte den colombianske regerings indsats med forsoningsprocessen efter den årelange væbnede konflikt i landet, og at begge mineselskaber offentligt har erklæret at fordømme tidligere brud på menneskerettigheder i området.

TILFREDS MED NYE TONER

Hos den hollandske organisation PAX ser Maina van der Zwan positivt på de nye toner fra Vattenfall og ENEL. Han er international advocacy campaigner og har fulgt de europæiske selskabers køb af kul i Colombia tæt de seneste par år.

"Det er tegn på, at reelle forandringer kan være på vej efter en årelang kampagne, hvor det første gennembrud kom, da DONG suspenderede sine kulkontrakter. DONG er en lille spiller sammenlignet med andre europæiske energiselskaber, men det har alligevel haft stor betydning," siger han over telefonen. Samtidig presser en del af det internationale samfund på for mindre kul og mere vedvarende energi.

"At der sker et ryk lige nu, er en kombination af flere faktorer, hvor blandt andet den nyligt underskrevne fredsaftale spiller ind, men også klimadebatten og udfasningen af kul og energiselskabernes ønske om en mere bæredygtig profil, som ikke er forenelig med at købe kul fra miner, der er forbundet med overtrædelser af menneskerettighederne," siger Maina van der Zwan.

I Danmark har den lille gruppe Colombia Solidaritet arbejdet med problematikkerne omkring kulimport fra Colombia i de sidste to år. Tanja Wol Sørensen er talsperson i foreningen.

"Det er et skridt i den rigtige retning, når selskaberne nu åbner for, at de som indkøbere af kul fra Cesar-regionen har et medansvar," siger Tanja Wol Sørensen og fortsætter:

"Det er vigtigt, at de pæne ord bliver fulgt op af handling. Vi så gerne, at de europæiske energiselskaber bruger deres økonomiske indflydelse til at skabe konkrete forandringer i Cesar, så civilbefolkningen ikke længere skal leve i frygt, da vold og trusler stadig er en del af hverdagen. Allerbedst ville det selvfølgelig være at udfase kul så hurtigt som muligt, da alle kulminer i udgangspunktet er problematiske for klima og miljø," siger hun. ■

Maja Grønkjær er medlem af foreningen Colombia Solidaritet, cand.scient. i geografi og geoinformatik og konsulent i virksomheden Envice.

FREDSAFTALE EFTER BORGERKRIG

I november 2016 indgik Colombias regering en fredsaftale med guerillabevægelsen Farc. Det skete, efter at en tidligere fredsaftale blev forkastet ved en folkeafstemning i oktober. Den væbnede konflikt har varet mere end 50 år og kostet over 200.000 mennesker livet.

Nordjyllandsværket vil granske Vattenfalls CSR-politik

Nordjyllandsværket vil kigge Vattenfalls CSR-politik efter i sømmene, men fortsætter samarbejdet, selv om det svenske selskab leverer kul fra omstridt colombiansk mine. Fra Fynsværket lyder det, at ophør af samarbejde bør være absolutte sidste løsning

Varmen i radiatorerne hos borgere i Aalborg og Odense omegn kommer fra kommunalt ejede kraftvarmeværker, der fyrer med kul fra en omstridt mine i Cesar-regionen i Colombia. Den historie landede i medierne sidste efterår. Det drejer sig om Nordjyllandsværket og Fynsværket. Kullet bliver leveret af deres tidligere ejer Vattenfall og stammer fra selskabet Drummond, der beskyldes for at samarbejde med paramilitære grupper og stå bag drab og vold på fagforeningsfolk.

Nordjyllandsværkets bestyrelsesformand Lasse P.N. Olsen, som også er medlem af byrådet i Aalborg Kommune for Enhedslisten, er ærgerlig over situationen. Men bestyrelsen har besluttet at fortsætte samarbejdet med Vattenfall, blandt andet efter anbefaling fra den danske ambassade i Colombia.

"Vi har overvejet alle muligheder. Men den danske ambassade i Bogotá anbefaler os at benytte en fortsat kunderelation til at lægge pres på Vattenfall til at få styr på deres forsyningskæde. Ambassadens vurdering er, at det bedst opnås gennem tæt dialog og ved løbende at forlange dokumentation af fremskridt, og det har vi valgt at lytte til," siger Lasse P.N. Olsen.

I den sammenhæng har Nordjyllandsværket nu bedt Vattenfall om at få lavet en ekstern undersøgelse af, om de overholder deres egen CSR-politik med at integrere sociale og miljømæssige hensyn. Og det har Vattenfall i juni nu accepteret.

"Vi er tilfredse med, at de nu åbner for en ekstern audit, så vi via en ekstern CSR-ekspert kan kigge deres procedurer efter i sømmene," siger Lasse P.N. Olsen.

Fra Vattenfalls landedirektør Michael Simmelsgaard lyder det sådan:

"Vattenfall er en stor virksomhed med stort fokus på CSR. Vi er altid interesseret i en dialog for granskning og udvikling af vores CSR-politik," skriver han til Global Økologi.

ANERKENDER ETISK ANSVAR

Hvad angår valget om fortsat at købe kul fra Vattenfall, følger Fjernvarme Fyn, der ejer Fynsværket, internationale retningslinjer fra OECD og UN Global Compact. Det skriver direktør Jan Strømvig og formand Dorte Hjertstedt Boye, medlem af byrådet i Odense Kommune for Socialdemokratiet, til Global Økologi.

"Vi anerkender naturligvis vores sociale og etiske ansvar. Men samarbejdsophør med de pågældende virksomheder og lande bør være absolut sidste løsning, når alle andre muligheder for fremskridt er udtømt. I stedet skal vi som energiselskab udnytte vores økonomiske indflydelse aktivt til at udøve pres på mineselskaberne."

Vattenfall er ved at undersøge forholdene ved kulminerne i Cesar-regionen og regner med at have en rapport klar i sommer. Derefter vil de to kommuner drøfte resultaterne med Vattenfall for at finde ud af, hvordan det svenske selskab kan forbedre situationen. ■

GLOBAL ØKOLOGI ANBEFALER

KULTUR

KUNST ELLER MILJØSVINERI?

Museet ARoS' store satsning **THE GARDEN – End of Times, Beginning of Time** har allerede vakt opsigt. Udstillingen reflekterer over, hvordan mennesket skildrer og påvirker naturen. Den består af tre dele med malerier og installationer inde på museet, ude i byrummet og langs kysten i Aarhus-bugten. Det er især den tyske kunstner **Katharina Grosse**s navnløse værk (foto), der er malet på græs og træer langs strandvejen, som har skabt debat og er blevet anklaget for miljøsvineri og endda klippet ned.

Hvis du selv vil have syn for sagen, så løber **The Future** (langs kysten) og **The Present** (i byrummet) til den **30. juli 2017**, mens **The Past** på museet vises frem til den **10. september**.

www.aros.dk

HUSKER DU FUKUSHIMA?

Katastrofen på Fukushima-atomkraftværket i Japan er den største siden Tjernobyl. Det skete den 11. marts 2011 efter et kraftigt jordskælv i havet ud for Japans østkyst, som udløste en tsunami, der dræbte tusinder af japanere og ødelagde byer og infrastruktur.

Med digtsamlingen **FUKUSHIMA-digte** ønsker forfatter **Bo Lille** at minde os om katastrofen, og myndighedernes tankeløshed, da de valgte at anlægge et atomkraftværk i et jordskælvsområde.

www.mellemgaard.dk

PÅ SPORET AF LANDGRABBING

Virksomheder og private investorer køber og leaser enorme landbrugsarealer i andre lande, imens lokale bønder mister adgang til deres egen jord. Men hvor omfattende er landgrabbing, og hvad er konsekvenserne?

Det undersøger bogen **Land Inc.**, som tager os med på en fotografisk rejse til Brasilien, Dubai, Etiopien, Indonesien, Madagaskar, Filippinerne og Ukraine. Kapitlerne dykker ned i emner som **social uretfærdighed, madsuverænitet, økologi og politik**. Her medvirker blandt andet **Geneviève Savigny**, som du kan læse om på **side 14** i dette magasin.

Holdet bag er fire italienske fotografer og journalist **Cécile Cazenave**. Bogen kan fås på engelsk og fransk.

www.terraproject.net

ET SKUD VIRKETRANG PÅ FILM

'Det er en dybt inspirerende film, og man forlader biografen sjældent opløftet og fuld af virketrang.' Sådan lød Informations anmeldelse af filmen **I morgen** (Demain).

Hvis du ikke fik den set, eller trænger til et gensyn, fordi du føler dig magtesløs over klimaets tilstand, så giver filmen tips til, hvordan vi hver især kan hjælpe med at vende udviklingen.

Instruktion: **Mélanie Laurent og Cyril Dion**. Find den på **filmstriben**.

www.filmstriben.dk

Spænding om nyt energiforlig

En ambitiøs og bred politisk energiaftale er altafgørende for den grønne omstilling i Danmark. Nu har energikommissionen lagt sine anbefalinger på bordet, og de indeholder både godt og skidt

AF **CHRISTIAN JARBY** & **SØREN DYCK-MADSEN**

...vores CO_2-udledning, elforbrug og brændselsforbrug vil stige markant igen, når det nuværende energiforlig udløber, hvis ikke politikerne handler

Når regeringen til efteråret giver sit bud på, hvordan Danmarks politik på energiområdet skal se ud i fremtiden, spiller Energikommissionens anbefalinger en vigtig rolle. Kommissionen blev nedsat af Venstre-regeringen i 2016 for at give anbefalinger til regeringens kommende udspil til en energipolitisk aftale. Kommissionens kommissorium havde fokus på 2030, og den måtte ikke se på skatter og afgifter. I slutningen af april lå rapporten klar – og den indeholder både godt og skidt.

MARKEDET ALENE KAN IKKE DRIVE DET

Energikommissionen skal have ros for at se langsigtet på behovet for dansk energipolitik. Den anbefaler, at alle forslag og indsatser frem mod 2030 skal flugte med et fuldt omlagt energisystem i 2050 baseret på vedvarende energi. Det er helt nødvendigt, for energiinvesteringer er så langsigtede, at et tidsperspektiv frem mod 2030 er alt for kort og vil skabe stor risiko for kortsigtede fejlinvesteringer.

Kommissionen sætter markedet forrest i en omkostningseffektiv grøn omstilling af den danske energisektor. Men den holder ikke uden betydelige modifikationer. Stort set alle spørgsmål vedrørende energisystemet er fastlagt via politiske aftaler. Her mangler der konkrete mål for, hvad der skal gennemføres og hvornår, hvilket kræves for at understøtte investeringer. Så der skal skabes de rette rammebetingelser, som sikrer, at målet i 2050 nås på en sammenhængende og realistisk måde. Først da kan markedskræfterne bidrage positivt og sikre, at det fastsatte mål nås på en omkostningseffektiv måde.

SKATTER OG AFGIFTER SKAL JUSTERES

Heldigvis overholder kommissionen ikke 'forbuddet' mod at udtale sig om skatte- og afgiftssystemet, som giver uheldige økonomiske fordele for fortidens teknologier som afbrænding af kul, naturgas, biomasse, benzin og diesel.

Vi skal kunne anvende fremtidens brændselsfri teknologier omkostningseffektivt, så de ligger til grund for det danske energisystem i 2050. Derfor skal de økonomiske rammebetingelser bringes til at understøtte omstillingen til disse teknologier.

Det glæder os derfor, at kommissionen anbefaler afgifter på biomasse, og at der justeres på afgifterne for el, der for eksempel anvendes til at nyttiggøre jordvarme, geotermi og overskudsvarme, blandt andet ved brug af varmepumper.

BRUG FOR STØTTE

Energikommissionen finder, at vedvarende energi på et tidspunkt kan klare sig uden tilskud, hvis der vel at mærke fastlægges de rette forureningspriser for eksempelvis CO_2, partikler og NO_x. Desværre tyder intet på, at politikerne vil opfylde det. Sol og vind er rigtignok allerede konkurrencedygtige med ny fossilt baseret energiproduktion. Men for den eksisterende fossile produktion, hvor alle investeringer er afskrevet, kniber det fortsat, hvis ikke forureningsomkostninger ved forbrænding prissættes korrekt.

Fjernelse af støtte til vedvarende energi kræver også, at der er et reelt marked, hvor energien kan flyde frit, og hvor flaskehalse ikke begrænser samhandelen. Sådan er det på ingen måde i dagens Danmark, hvilket giver meget lave el-priser, når vinden blæser.

MÅL: ENERGISYSTEM 2050: 100% VEDVARENDE ENERGI

Heldigvis overholder kommissionen ikke 'forbuddet' mod at udtale sig om skatte- og afgiftssystemet, som giver uheldige økonomiske fordele for fortidens teknologier som afbrænding af kul, naturgas, biomasse, benzin og diesel

Derfor er det uvist, om elpriserne vil stige i fremtiden, som kommissionen forudsætter.

Indtil disse faktorer er 'rettet', er der brug for støtteordninger, som kompenserer for manglerne. Der er ikke brug for 'overstøtte', men tværtimod at den nødvendige støtte er fastlagt forudsigeligt i et langt perspektiv. Det giver den billigste grønne omstilling.

EN PAKKE AF SOL, VIND OG LAGRING

Ifølge kommissionen kan omstilling gøres 'teknologineutralt'. Dvs. at den billigste teknologi til eksempelvis at levere kWh skal foretrækkes uden hensyn til, at teknologierne på markedet kan noget helt forskelligt og blandt andet producerer el på forskellige tidspunkter. Derfor må et velfungerende energisystem i 2050 basere sig på et optimalt miks af forskellige teknologier med hver deres fordele og ulemper og med en geografisk placering, der giver balance i energisystemet.

Vi anbefaler, at man i stedet anvender 'funktionsneutrale' udbud. Her udbyder man en bestemt energifunktion i et geografisk område. Så skal udbyder sammensætte en pakke af sol, vind, energibesparelser og lagring, som bedst og billigst opfylder funktionskravet.

Kommissionen har heldigvis også fokus på, at energieffektivitet fortsat skal spille en central rolle. Lavere energiforbrug reducerer behovet for energiproduktion og giver en økonomisk fordel for Danmark. Energieffektivitet har også andre positive effekter såsom øget produktivitet, innovation, forbedret indeklima og forbedret bygningskvalitet. Dette fokus er vigtigt, da det endnu ikke er trængt ind i de økonomiske beregninger af effekten af den grønne omstilling.

EN BRED AFTALE ER VIGTIG

Rapporten indeholder både tidsler og mange gode forslag, og den løfter generelt niveauet for, hvad der kan forventes af regeringens udspil. Så vi venter spændt. For der er brug for en ambitiøs langsigtet og troværdig energipolitisk aftale. Ellers når vi ikke målet om et energisystem i 2050 baseret 100 procent på vedvarende energi. Faktisk vil vores CO_2-udledning, elforbrug og brændselsforbrug stige markant igen, når det nuværende energiforlig udløber, hvis ikke politikerne handler.

Politiske mål og virkemidler i 2030 skal pege frem mod 2050, hvis den grønne energiomstilling skal være omkostningseffektiv. Der skal stå et bredt politisk flertal bag det kommende energiforlig, så investorer har tiltro til, at politikerne ikke pludselig laver aftalen om undervejs.

Meget tyder på, at det kan lade sig gøre. Oppositionen har netop udsendt et forslag til en 'rød klimaplan', som giver et godt bud på de langsigtede mål. Ministerens kommentar hertil var, at det bliver nemt at lave et forlig. Ja, lad os håbe det! ■

Christian Jarby og Søren Dyck-Madsen er klima- og energipolitiske medarbejdere i Det Økologiske Råd.

DET ØKOLOGISKE RÅD

ENERGIPOLITISK AFTALE TIL EFTERÅRET

Regeringen kommer med et udspil til en ny energipolitisk aftale i efteråret 2017. Denne skal afløse aftalen fra 2012, som løber frem til 2020. Aftalen vil sætte rammerne for Danmarks energipolitiske initiativer og danne grundlag for fremtidige investeringer i blandt andet vedvarende energi, energieffektivitet, elektrificering samt forskning, udvikling og demonstration af ny grøn energiteknologi.

Afsender **Global Økologi**
c/o Det Økologiske Råd, Kompagnistræde 22, 3. sal, 1208 København K

Plastikfesten er forbi

En fyldt skraldebil med plastik hvert minut året rundt. Over 5 billioner plastikpartikler i verdenshavene. 95 procent plastik i havfuglen mallemuk. Og mere plastik i havet end fisk.

Disse scenarier og tal flyver rundt i debatten. Men når problemet er så stort, kan man så overhovedet gøre noget ved det? *Svaret er ja!*

AF **MALENE MØHL**

Miljøtruslen er opstået af for mange års manglende omtanke. Nu er omtanken endelig ved at indfinde sig, og dermed også løsningerne. Plastikforureningen har mange forskellige kilder, alt efter hvor på kloden vi befinder os. Men fælles for alle er, at vi bliver nødt til at rykke ved hele livscyklussen af vores forbrug. Vi har i den grad taget drømmematerialet til os de seneste 50 år, men uden at tænke over, hvordan vi skiller os af med det igen. Det gælder i Europa såvel som i Asien. Og nu hober plastikken sig op i havet, også herhjemme.

Når regeringen senere på året skal lave sin nationale plan for, hvordan vi skal tackle forureningen, så skal indsatserne dække alt fra investeringer i bedre affaldshåndtering, over restriktioner på engangsplastik til forbrugeradfærd. Plastik har i høj grad defineret vores livsstil og muligheder, men altså også vores miljøproblemer. Så vi skal ændre vores vaner, men også fremme udviklingen af plastikmaterialer, der kan genbruges igen og igen, så vi lukker cirklen og sætter en prop i de fossende kilder til forureningen.

Alt dette kræver langsigtede strategier hos industrien og strammere lovgivning, og vi skal naturligvis se på det med en international vinkel, men det skal ikke afholde os fra at reagere nu. Tværtimod vil en hurtig omstilling til bedre brug af plastik åbne for erhvervsmuligheder for Danmark.

EU laver en pakke for cirkulær økonomi med en strategi for plastik i i løbet af 2017. Og lande som Kenya, Marokko, Frankrig, Indien, USA og Australien går foran med forbud mod engangsplastik. Omstillingen er på vej, og det skal Danmark være en del af.

Lad os få lukket og slukket for den uovervejede plastikfest. ■

Malene Møhl er plastik- og kemikaliemedarbejder hos Det Økologiske Råd.

FOTO: MB_PROJEKT/ISTOCK, HELENE CHÉRET

Billedet af en svane, der ruger på en rede fyldt med poser og andet plastikemballage på Sortedamssøen i København, har vakt harme på de sociale medier. Og med god grund. Billedet er ubehageligt godt eksempel på, at vi skal have sat prop i plastikforureningen.